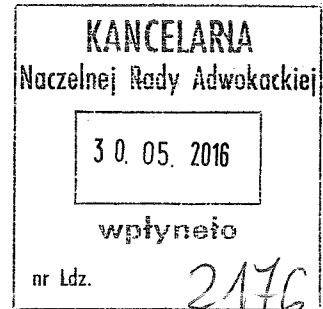

ZASTĘPCA SZEFA
KANCELARII SEJMU

Adam Podgórski
QMS-SP-173-144/16

Warszawa, dnia 24 maja 2016 r.

Prezes

Naczelnej Rady Adwokackiej

Pan Andrzej Zwara

Szanowny Panie Prezesie,

Z upoważnienia Marszałka Sejmu, uprzejmie przekazuję - w trybie art. 58 pkt 9 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2015 r. poz. 615 z późn. zm.) poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie innych ustaw (przedstawiciel wnioskodawców: poseł Agnieszka Ścigaj), z prośbą o wyrażenie opinii.

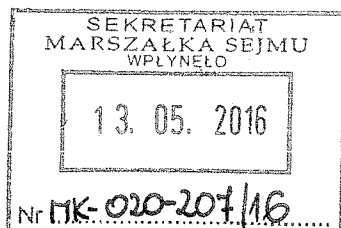
Z poważaniem

Klub Parlamentarny Kukiz'15

Warszawa, dnia 13.05.2016

Grupa Posłów na Sejm RP
Klubu Parlamentarnego
Kukiz'15

Szanowny Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483) oraz art. 32 ust. 2 Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z 2012 r., poz. 32 t.j. z późn. Zm.) niżej podpisani posłowie składają projekt ustawy:

- o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie innych ustaw

Na podstawie art. 34 ust. 1 Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej do reprezentowania wnioskodawców w pracach nad projektem ustawy

upoważniamy Panią Poseł Agnieszkę Ścigaj

USTAWA

z dnia ...

o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie innych ustaw¹

Art. 1.

W ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 583 z póź. zm.)² w Tytule III dodaje się Dział IIa w brzmieniu:

„Dział IIa

Opieka nad osobą niepełnosprawną intelektualnie

Art. 175¹. § 1. Dla osoby niepełnosprawnej intelektualnie, która ukończy 16 lat można ustanowić opiekuna medycznego, jeżeli osoba niepełnosprawna intelektualnie nie dysponuje dostatecznym rozeznaniem niezbędnym do wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenie jej innych świadczeń zdrowotnych.

§ 2. Opiekuna medycznego sąd opiekuńczy ustanawia na wniosek osoby niepełnosprawnej intelektualnie, jej rodziców lub przedstawiciela ustawowego, w oparciu o wskazania zawarte w orzeczeniu o niepełnosprawności albo orzeczeniu o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.

§ 3. Wniosek można złożyć najwcześniej na rok przed ukończeniem przez osobę, której dotyczy wniosek 16 lat.

Art. 175². Jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie względ na dobro osoby, której dotyczy wniosek, opiekunem medycznym powinni zostać ustanowieni rodzice, a gdyby nie było to możliwe opiekun powinien zostać ustanowiony spośród krewnych lub innych osób bliskich osobie pozostającej pod opieką.

Art. 175³. § 1. Dla osoby niepełnosprawnej intelektualnie, która ukończy 18 lat można ustanowić opiekuna prawnego, jeżeli osoba upośledzona intelektualnie nie ma wystarczającego rozeznania niezbędnego dla dokonywania czynności prawnych w niektórych sprawach, a niepełnosprawność tej osoby została potwierdzona w orzeczeniu o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.

¹ Niniejszą ustawą zmienia się także: ustawę z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, ustawę z dnia z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawę z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawę z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

² Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. poz. 1062, 1087, 1199, 1274.

§ 2. Z zastrzeżeniem art. 559 kodeksu postępowania cywilnego opiekuna prawnego ustanawia sąd opiekuńczy na wniosek: osoby niepełnosprawnej intelektualnie, jej krewnych w linii prostej lub rodzeństwa.

§ 3. Wniosek można złożyć najwcześniej na rok przed ukończeniem przez osobę, której dotyczy wniosek 18 lat.

§ 4. Uczestnikami postępowania o ustanowienie opiekuna prawnego są z mocy samego prawa: wnioskodawca, osoba, której dotyczy wniosek oraz jej krewni w linii prostej.

Art. 175⁴. § 1. Opiekun prawny wspomaga osobę pozostającą pod opieką (podopiecznego) przy dokonywaniu ważniejszych czynności prawnych lub reprezentuje ją jako pełnomocnik, w zakresie określonym przez sąd opiekuńczy.

§ 2. Określając zakres kompetencji opiekuna prawnego sąd opiekuńczy kierować się będzie prawem osoby niepełnosprawnej intelektualnie do jak najpełniejszego wyrażania przez nią jej woli, dostosowując zakres udziału opiekuna w dokonywaniu czynności prawnych do rzeczywistych potrzeb podopiecznego oraz jego możliwości intelektualnych.

§ 3. Sąd może upoważnić opiekuna prawnego, w szczególności do:

- 1) opieki z kompetencją do reprezentacji - nadającej opiekunowi upoważnienie do reprezentowania podopiecznego w oznaczonym zakresie,
- 2) opieki z kompetencją do współdecydowania - polegającej na zastrzeżeniu zgody lub potwierdzenia opiekuna prawnego dla ważności oznaczonych rodzajów czynności prawnych podopiecznego.

Art. 175⁵. Jeżeli nie stoi temu na przeszkodzie względ na dobro osoby, której dotyczy wniosek, opiekunem prawnym powinni zostać ustanowieni rodzice, a gdyby nie było to możliwe opiekun powinien zostać ustanowiony spośród krewnych lub innych osób bliskich osoby pozostającej pod opieką.

Art. 175⁶. § 1. Jeżeli dobro osoby pozostającej pod opieką tego wymaga, sąd opiekuńczy wydaje opiekunowi prawnemu niezbędne polecenia dotyczące ochrony praw lub majątku podopiecznego.

§2. Na postanowienie sądu opiekuńczego, o którym mowa w §1 opiekunowi prawnemu lub podopiecznemu przysługuje zażalenie.

Art. 175⁷. Przepisy art. 148, art. 153, art. 154, art. 157, art. 159, art. 160, art. 165 § 2 oraz art. 169 stosuje się odpowiednio.

Art. 175⁸. Opieka prawna ustaje z mocy prawa w razie ubezwłasnowolnienia lub śmierci osoby pozostającej pod opieką lub jej opiekuna”.

Art. 2

W ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z póź. zm.)³ wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 15 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:
„Osoby niepełnosprawne intelektualnie, którym ustanowiono opiekuna prawnego mają ograniczoną zdolność prawną w zakresie w jakim opiekun został ustanowiony.”;
- 2) w art. 16:
 - a) w § 1 dodaje się zdanie drugie w brzmieniu:
„Jeżeli stan osoby niepełnosprawnej intelektualnie nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia częściowego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia niektórych jej spraw można ustanowić dla niej opiekuna prawnego.”;
 - b) dodaje się § 3 w brzmieniu:
„Postanowienia art. 17, art. 18 § 1 i § 2 oraz art. 18 dotyczące przedstawiciela ustawowego stosuje się do opiekuna prawnego osoby niepełnosprawnej intelektualnie.”.

Art. 3

W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z póź. zm.)⁴ w art. 559 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„1a. Na wniosek ubezwłasnowolnionego Sąd uchyli ubezwłasnowolnienie i ustanowi opiekuna osoby prawnej jeżeli jego ustanowienie jest wystarczające dla zapewnienia ochrony praw osoby niepełnosprawnej intelektualnie.”.

Art. 4

W ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 464 z póź. zm.)⁵ w art. 32 po ust. 6 dodaje się ust. 6a w brzmieniu:

„6a. Zezwolenie sądu opiekuńczego, o którym mowa w ust. 6 nie jest wymagane jeżeli pacjentem jest osoba, dla której ustanowiono opiekuna medycznego, który wyraził zgodę na przeprowadzenie badania pacjenta lub udzielenie pacjentowi innych świadczeń zdrowotnych.”.

³ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2014 r. poz. 827, z 2015 r. poz. 4, 397, 539, 1137, 1311, 1433, 1830, 1844.

⁴ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2014 r. poz. 293, 379, 435, 567, 616, 945, 1091, 1161, 1296, 1585, 1626, 1741, 1924, z 2015 r. poz. 2, 4, 218, 539, 978, 1062, 1137, 1199, 1311, 1418, 1419, 1505, 1527, 1567, 1587, 1595, 1634, 1635, 1830, 1854, z 2016 r. poz. 195.

⁵ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. 1633, 1893, 1991, 2199 oraz z 2016 r. poz. 65.

Art. 5

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2011 r. r. Nr 127, poz. 721 z póź. zm.)⁶ w art. 6b wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w ust. 3 dodaje się pkt 10 w brzmieniu:
„10) spełniania przez osobę niepełnosprawną intelektualnie przesłanki braku rozeznania uzasadniająca ustanowienie opiekuna medycznego.”;
- 2) dodaje się ust. 4 w brzmieniu:
„4. W przypadku osób niepełnosprawnych, których sprawność intelektualna jest trwale naruszona z powodu wady wrodzonej lub długotrwałej choroby orzeczenie powiatowego zespołu wydaje się na czas nieoznaczony.”.

Art. 6

W ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1025 z póź. zm.)⁷ wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 5 dodaje się ust. 4 w brzmieniu:
„4. Wydatki związane z uchyleniem ubezwłasnowolnienia, ustanowieniem opiekuna medycznego lub ustanowieniem opiekuna prawnego dla osoby niepełnosprawnej intelektualnie nie obciążają stron.”;
- 2) w art. 96 dodaje się ust. 9b w brzmieniu:
„9b) wnioskodawca w sprawie o ustanowienie opiekuna medycznego lub ustanowienie opiekuna prawnego dla osoby niepełnosprawnej intelektualnie;”.

Art. 7

W ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 159 z póź. zm.)⁸ w art. 17 po ust. 3 dodaje się ust. 3a w brzmieniu:

„3a. Zezwolenie sądu opiekuńczego, o którym mowa w ust. 3 nie jest wymagane jeżeli pacjentem jest osoba, dla której ustanowiono opiekuna medycznego, który wyraził zgodę na przeprowadzenie badania pacjenta lub udzielenie pacjentowi innych świadczeń zdrowotnych.”.

⁶ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 171, poz. 1016, Nr 209, poz. 1243 i 1244, Nr 291, poz. 1707, z 2012 r. poz. 986, 1456, z 2013 r. poz. 73, 675, 791, 1446, 1645, z 2014 r. poz. 598, 877, 1198, 1457, 1873, z 2015 r. poz. 218, 493, 1240, 1273, 1359, 1649, 1886, z 2016 r. poz. 195.

⁷ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2014 r. 1296, 1306, z 2015 r. poz. 2, 4, 238, 539, 957, 978, 1045, 1137, 1348, 1418, 1587, 1595, 1854.

⁸ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2012 r. poz. 742, z 2013 r. poz. 1245, z 2014 r. poz. 1822, z 2015 r. poz. 1163

Art. 8

Wnioski złożone do powiatowych zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności przed wejściem w życie niniejszej ustawy rozpatrywane są według dotychczasowych przepisów.

Art. 9

Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

Projektowana ustawa o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego oraz o zmianie innych ustaw powstała na skutek negatywnej oceny przepisów prawa cywilnego chroniących osoby niepełnosprawne intelektualnie.

Celem niniejszej ustawy jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym intelektualnie należnej im ochrony, w sposób który nie narusza przyrodzonej im godności oraz gwarantuje jak najlepsze wyrażanie przez nie ich własnej woli.

Istniejący stan prawny

Obecnie obowiązujący w Polsce system ochrony osób niepełnosprawnych intelektualnie oparty jest na instytucji ubezwłasnowolnienia.

Kodeks cywilny przewiduje dwa rodzaje ubezwłasnowolnienia - całkowite i częściowe,

Zgodnie z dyspozycją art. 13 § 1 kodeksu cywilnego osoba, która ukończyła lat trzynaście może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem.

Skutkiem całkowitego ubezwłasnowolnienia jest utrata zdolności do czynności prawnych osoby ubezwłasnowolnionej oraz ustanowienie dla niej opiekuna prawnego.

Zgodnie z art. 16 § 1 kodeksu cywilnego ubezwłasnowolnienie częściowe może być orzeczone tylko wobec osoby pełnoletniej, a więc mającej ukończonych lat osiemnaście (oraz kobiety, która uzyskała pełnoletność przez zawarcie małżeństwa), która ze względu na chorobę psychiczną, niedorozwój umysłowy lub inne zaburzenia psychiczne, w szczególności pijaństwo i narkomanię, potrzebuje pomocy w prowadzeniu swoich spraw.

Orzeczenie częściowego ubezwłasnowolnienia powoduje ograniczenie zdolności do czynności prawnych osoby ubezwłasnowolnionej oraz ustanowieniem dla niej kuratora.

Powyższe rozwiązania nadmiernie ingerują w prawa osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz prowadzą do ich stygmatyzacji. W konsekwencji budzą uzasadnione wątpliwości co do ich konstytucyjności [art. 31 ust. 3. Konstytucji] oraz zgodności z ratyfikowanymi przez Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi [Konwencją ONZ z dnia 13 grudnia 2006 r. o prawach osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169)].

Rozwiązania zaproponowane w przedłożonej ustawie zostały oparte na założeniach opracowanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego oraz postulatach środowisk i organizacji społecznych zaangażowanych w opiekę nad osobami niepełnosprawnymi intelektualnie, **które od blisko 10 lat** podnoszą konieczność wprowadzenia zmian w istniejącym stanie prawnym.

W wyniku tych uwag w nowelizacji odstąpiono od używania stosowanych w innych ustawach, określeń „niedorozwój umysłowy” oraz „upośledzenie umysłowe”, a zamiast nich posłużono się pojęciem „niepełnosprawność intelektualna”. Pojęcia „niedorozwój umysłowy” oraz „upośledzenie umysłowe” uznawane są bowiem za określenia pejoratywne.

Regulacja oparta jest na założeniu pełnej zdolności do czynności prawnych każdej osoby dorosłej. Ograniczenie możliwości korzystania z tej zdolności stanowi wyjątek ustalany w sposób indywidualny, z uwzględnieniem sytuacji konkretnej osoby.

Opiekun prawny

Ochrona osoby niepełnosprawnej intelektualnie udzielana będzie poprzez ustanowienie opiekuna prawnego. Kompetencje opiekuna prawnego określane będą w sposób enumeratywny i proporcjonalny do potrzeb wynikających ze stanu psychicznego tej osoby, przy założeniu, że rozstrzygnięcie ograniczające jej zdolność do czynności prawnych stanowi środek ostateczny, stosowany tylko wówczas, gdy środki mniej ingerujące w autonomię woli nie byłyby wystarczające do ochrony jej interesów.

Projekt zakłada, że w przypadku osób ubezwłasnowolnionych mogą one wystąpić o uchylene ubezwłasnowolnienia i zastąpić go opieką sprawowaną przez opiekuna prawnego.

Ustanowienie opiekuna i określenie jego wpływu na dokonywanie przez podopiecznego czynności prawnych następować będzie w jednym orzeczeniu.

Projekt wskazuje jedynie dwie formy opieki:

- b) opieka z reprezentacją - pozostawiająca osobie korzystającej z ochrony zdolność do czynności prawnych, a jednocześnie nadająca opiekunowi upoważnienie do reprezentowania podopiecznego w oznaczonym zakresie,
- c) opieka z kompetencją do współdecydowania, polegająca na zastrzeżeniu zgody lub potwierdzenia opiekuna dla ważności oznaczonych rodzajów czynności prawnych osoby korzystającej z ochrony,

Decyzja o wyborze jednej lub obu tych form (dla różnych zakresów czynności prawnych) należy do sądu.

Z przyjętej w nowelizacji zasady domniemania pełnej zdolności do czynności prawnych osoby dorosłej wynika, że jeżeli osoba korzystająca z ochrony dokona czynności prawnej w zakresie, w którym sąd opiekuńczy nie ingerował w jej kompetencje do dokonywania czynności prawnych, czynności ta jest ważna, o ile nie zachodziła przy jej dokonywaniu wada oświadczenia woli.

Poza jednym wyjątkiem, nowelizacja zakłada powierzenie całości postępowań dotyczących ochrony dorosłych osób niepełnosprawnych intelektualnie wyspecjalizowanym jednostkom w sądach rejonowych (sądom rodzinnym i opiekuńczym).

Opiekun medyczny

Ustawa reguluje szczegółowo szczególny rodzaj sprawowania opieki – opiekuna medycznego. Potrzeba wyodrębnienia tej instytucji wynika z odmiennego rodzaju oświadczeń składanych przez opiekuna medycznego.

Długie terminy oczekiwania na wykonanie niektórych usług medycznych powodują, że brak możliwości uzyskania zgody sądu przed wyznaczonym terminem może negatywnie wpłynąć na zdrowie osoby niepełnosprawnej intelektualnie.

Obawy z tym związane wielokrotnie prowadziły rodziny osób niepełnosprawnych intelektualnie do składania wniosków o ubezwłasnowolnienie.

Z tych też względów nowelizacji przewiduje dokonanie zmian w ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawie z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Projekt nie wywołuje skutków finansowych dla budżetu. Zakłada się, że wzrost wydatków ponoszonych przez sądy opiekuńcze zrównoważony zostanie oszczędnościami wynikającymi ze zmniejszenia się liczby wniosków o ubezwłasnowolnienie.

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz.U. z 2002 r. Nr 239, poz. 2039 z późn. zm.).